

1933 The Hamm's kidnapping

Mafiaen, Chicago og Al Capone, er nok kjente navn og relasjoner selv for lovlydige og sindige nordmenn i dag. En 16-årig hallingdøl som utvandret til Amerika i 1880 hadde nok aldri forestilt seg at han skulle bli sentral overfor disse begrepene. Ei heller hans kommende familie med solide røtter til Stjørdalen. Men la oss begynne med begynnelsen.

Ole Lund ble født 11. oktober 1815 på Hammer gård i Skjelstadmark i Hegra. Han giftet seg med Jonetta Opem, født 23. juni 1817, og de overtok etter hvert bruket. Hva som gjorde at de, og mange med dem på den tiden, valgte å emigrere til Amerika, er ikke godt å si. Ole selger gården, og utvandret våren 1857. Sammen med disse, reiste også en familie fra Sætran, hvor fru Sætran var søster til Ole. De kom til Quebec i juni 1857, men ikke uten dramatikk på overfarten. En tradisjonsfortelling i familien forteller at de gikk tom for mat om bord. Dette kjenner vi til fra andre overfarter, når naturkreftene forsinket dem. Omsider kom de sørover via de store sjøene, til Chicago og så oppover Mississippi med båt. Destinasjonen var Red Wing, Minnesota. Her hadde de kontakt med noen tidligere utvandrere fra Hegra, som de fikk bo hos midlertidig. 29. juli blir Gunder født, hvilket tydet på at Jonetta var mange måneder på vei da hun forlot Norge. En kan vel anta at Jonetta hadde en strevsom overfart. Havets uvante gynging for en landkrabbe var nok ikke så forenlig med å være høygravid. Sønner Gunder giftet seg med Anna Hagen, og dro til Flom, hvor de fikk seg en gård. Gunder døde i 1910. Ole og Jonetta ble velsignet med to barn til mens de var i Red Wing. Først Ellen Arna, som ble gift i Canada, og Jonetta, som levde kun noen få dager, og ble gravlagt på Holden kirkegård, hovedkirken i Goodhue county.

Ole og Jonetta Lund

Som alle andre på den tiden, kom de ikke til dekket bord. Ole jobbet sikkert med et eller annet inne i selve Red Wing, mens han var på utkikk etter egen jord. Den fant han litt nord for Wanamingo, hvor så mange stjørdalinger og trøndere skulle slå seg ned. Han fikk sin *claim* i 1860. Det var ikke en kort spasertur fra Red Wing til Wanamingo. Minst en dag hver vei. Det var så øde på den tiden at Ole måtte lage seg ei løype av pinner, som han knyttet et lite blafrende bånd på.

Ole begynte som de fleste nybyggerne med å grave seg inn i en liten bakke. Fronten ble rammet med tømmerstokker, som skulle bære ei dør og et vindu. Taket ble sikret med påler, og kledd med bark. Gulvet var kun jord den første tiden, før de fikk lappet sammen noen bordplanker. Et typisk "sod house". I denne jordhytta bodde både familiene Lund og Sætran en stund. Familien Lund ble faktisk boende i jordhytta i hele 12 år, før de fikk bygd seg et

tømmerhus. "Prøv selv", sier nå bare jeg. De hadde "kjølerom" gravd inn i jorda for bevaring av maten. Ole fikk satt opp et skur, hvor de lagret sine tilkomne redskaper, blant annet en såmaskin. Likeledes det verdifulle såkornet. Begynnelsen på tilværelsen ute på prærien var knallhard. For Ole skulle den bli ekstra vanskelig, da lynet slo ned i skuret og all uteredskap og såkorn brant opp. Tross kummerlige forhold fikk de i lag med naboene organisert skole for ungene gjennom O. A. Nordvold, som fungerte som lærer. Og familien sluttet seg til menigheten ved Holden kirke, hvor markante pastorer som Stub, Rasmussen, Hanson og Muus dominerte. Familien Lund var meget religiøs, og de leste daglig i bibelen. Se bind 16, side 19.

Det var ikke bare å ta seg en tur på butikken. Det tok tre dager. Så Jonetta lærte seg triksene, blandet ut mjølet med både bark og aske. De hadde ikke fyrstikker, men brukte flint, og kunsten var å alltid ha glødende kull. De laget seg lys av talg. Og sin egen såpe. Speil fantes ikke. Skulle de speile seg brukte de et spesielt fat med vann i, som reflekterte ansiktet. Familien hadde som de fleste kun en okse. Omsider fikk de råd til hester, som de kjøpte i Iowa, flere dagsetapper unna en vei. Og det som berget dem var den amerikanske holdningen. Det å ikke investere i noe som helst uten å betale kontant, i kraft av næring og tæring. Familiene ute på prærien lærte seg raskt å dra til byen sammen, i et vogntog. Det ga beskyttelse og effektivitet i all henseende.

Ole Lund døde 6. januar 1884. Jonetta overlevde ham med 28 år, og døde 3. juli 1912. De er gravlagt på Mineola kirkegård, nord for Zumbrota. Sigrid, eldste datter av Jonetta og Ole, ble født i Stjørdal 9. september 1845, og var altså 12 år da hun kom til Red Wing. 15 år gammel giftet hun seg med Gunnar Rollsen Ivarson, født i Hegra 3. april 1837. Alt tyder på at Gunnar nettopp hadde ankommet Amerika og Red Wing, da et kort og hektisk eventyr gjord Sigrid gravid. 27. juni 1862 nedkommer Sigrid, som 16-åring, med lille Gurina. Åtte dager senere rammer tragedien den lille nyetablerte familien, da Gunnar drukner i Zumbrota River ved farmen til familien Steberg.

Sigrid gifter seg på nytt ett år senere med Otto Carl Thoreson, født på Stjørdal 25. mai 1842. Sigrids søskenbarn, som også het Sigrid (Sigrid Sætran) ble gift med Torstein, bror til Otto Carl. Sistnevnte jobbet etter ankomsten til Amerika på ulike farmer i Wanamingo Township. Sigrid og Otto Carl fikk tak i en egen farm, som de bygde ut. I 1876 kjøpte de en ny farm i Roscoe Township. Farmen ble hetende Maple Grove Stock Farm. Her bygde Otto et stort rødt murhus i 1886 som fortsatt står der, og som Kåre Olav Skolmli og undertegnede har besøkt flere ganger. Til sammen fikk Sigrid og Otto 12 barn, hvorav fire døde som babyer, og Ellen Marie døde som sjuåring i difteri. I tillegg til sin store barneflokk, adopterte de to barn: Himer Thingval og Ella Josephine Hegseth. Og som om det ikke var trangt nok fra før, så bodde svigersøster Mali og niesen Anna hos dem. Likeledes Sigrids søster: Olive. Hun forble ugift. Otto Carl

Sigrid og Otto Thoreson på deres gullbryllup i 1913

døde sittende i sin stol den 15. november 1919. Sigrid fortsatte å bo på farmen hos sin sønn Bennie og svigerdatter Ella. Sigrid tok seg av barnebarna, spesielt Stella som var mye syk. Sigrid var en utrolig sterk kvinne, som sto på for andre hele dagen.

27. juni 1932, skulle Sigrid inn til Zumbrota i 70-årsdag til sin datter Gurina, fra første kortvarige ekteskap. Sigrids sønn, George og hans kone Gitta, plukket opp Sigrid, søstera Olive, svigerdatter Ella og hennes sønn Otto i en sedan (bil). Omtrent 1, 5 kilometer fra farmen i Roscoe, ble de påkjørt av en fyllekjører (Adolph Peterson). Søstrene Sigrid og Olive ble hardt skadet. Sigrid døde av skadene påfølgende natt på sykehuset i Faribault. Hun ble gravlagt 1. juli 1932. En tragisk skjebne for denne sliterkjerringa. Søstera Olive døde 26. november samme året.

Så skal vi til ei datter av Sigrid, nemlig førstefødte barn fra ekteskapet med Otto Carl Thoreson. Hennes navn var Engeborganna, født 3. februar 1865. Og nå nærmer vi oss hovedpersonen i denne familiefortellingen, en person som skulle bli kjent over hele Amerika for å ha trosset mafiaen. Engeborganna, med besteforeldre og stor slekt i Skjelstadmark i Hegra, gifter seg med Tollef Ole Sundry. Han er bestefar til min hovedkilde, Thomas Sundry, f. 1947, gift med Rita. De bor i Rochester, Minnesota. Thomas Sundry er firmenning med Kåre Olav Skolmli på Dølaskrenten under Hjelseng på Stjørdal.

I Rochester, Minnesota, oktober 2013

F.v: Thomas Sundry, Rita Sundry, Marie Skolmli og Kåre Olav Skolmli

Tollef Sundry ble født 4. mars 1864 i Ål i Hallingdal. Han emigrerte til Amerika i 1880, i lag med faren og to søsken. De slo seg ned i nærheten av St. Ansgar i Iowa. Tollef hadde to søstre som var gift i nærheten av Minot, Nord-Dakota. I 1886 dro han derfor nordover. Den nå kjente plassen Minot (Norsk høstfest), var kun villmark den gangen, og det heter seg at Tollef Sundry var den første hvite mannen som spaserte inn i området som senere ble byen. Men det kom mange etter ham, da Great Northern Railroad (jernbane) satte fart i utviklingen i distriktet. Innen noen få dager hadde Minot 17 hus og 15 saloons. I 1887 jobbet Tollef for Ed Sjaastad i en butikk som solgte redskaper. Frontpartiet på utsalget var en saloon, og der var Tollef vitne til at gambleren Roxy Quill drepte en annen gambler ved navnet Shang Foster. Bygningen brant ned, og Tollef begynte å jobbe for jernbanen. Dette var en utpost, og

redselen for indianerne var stor, slik at de gjennom flere år hadde en ordning med to kjøretøyer som stod klare for å evakuere kvinner og barn.

En dag guidet Tollef Sundry en gruppe ned til Zumbrota, Minnesota. Her møtte han nevnte Engeborganna Thoreson. De giftet seg 30. januar 1890 og dro til Nord-Dakota. 12. februar 1891 kom deres første barn, Orrin, til verden. Engeborganna trivdes dårlig der ute i ødemarka, og dro snart tilbake til Zumbrota. Hun var da gravid. Kort tid etterpå kom Tollef etter. Ekteparet fikk seg en farm i Roscoe Township, om lag fire miles (6, 4 kilometer) sør av Wanamingo. Der skulle de bli de neste 50 årene. Tollef var nok ingen stor farmer. Han likte best politikk, og var ofte i St. Paul og jobbet for State Capitol (regionale myndigheter).

Tollef Sundry

I 1920-årene kom den såkalte *forbudstiden*, som endte opp i depresjonen i 1929. Det ble en gulltid for gangstere som gjorde store penger innenfor illegal spritproduksjon, beskyttelsespenger, omsetninger og hvitvasking, gambling og prostitusjon m.m. Da det store krakket kom i 1929 var det allerede fullt av rivaliserende bander, som spredte seg utover Amerika og etablerte lokale revir. Mest kjent er selvsagt Al Capone i Chicago. Tiden var preget av mange drap. Likedan kidnappinger, hvor kidnappingen av sønnen til Charles Lindberg i 1932 var den mest omtalte saken fra den perioden. Sønnen ble funnet død ti uker senere. Og det er ordet kidnapping som leder oss tilbake til linken til Ål, til Stjørdalen, til Sundryfamilien i Rochester i dag og bestefar Tollef Sundry. Rochester i Minnesota forbinder de fleste med verdens mest kjente sykehus, Mayoklinikken, med om lag 2 500 leger og 32 000 sykepleiere.

Roger Touhy (1888-1959) kom fra en familie i utkanten av Chicago. Flere av hans brødre kom tidlig på de skrå bredder, og ble drept i skuddvekslinger med politiet. Roger sluttet tidlig på skolen, og klarte seg ganske så bra som bilselger og organisator for fagforeninger. Han tjenestegjorde to år i første verdenskrig, faktisk blant annet som instruktør i morse ved Harvard universitet. Etter hvert kom han inn i kriminelle miljøer i Chicago, og gjorde det ”meget godt” inne ulovlig omsetning av øl. Han ble en trussel for selveste Al Capone. Det kom til regulære bandekriger, hvor det hevdes at Roger Touhy hadde allianser med borgermesteren, samt med korrupte politikere og politifolk.

Roger Touhy

Al Capone

15. juni 1933 ble den 39-årige millionæren og presidenten for Hamm Brewing Company (ølbryggeri), William Hamm jr., kidnappet da han gikk ut til lunsj. Han ble tvunget inn i en svart Hudson sedan, og ble holdt fanget på et skjulested i Bensenville, Illinois (utenfor Chicago). Løsepenger ble betalt i en sum av 100 000 dollar i nærheten av Rush City i Minnesota (ca. en time på I-35 nord av St. Paul), og Hamm ble løslatt nær Wyoming i Minnesota, om lag 30 minutter nord av St. Paul. Al Capone, som stod bak kidnappingen, fikk korrupte politifolk til å arrestere en rivaliserende bande 12. august. Dette til tross for at mistanken faktisk ikke gikk i retning av Roger Touhy og hans folk. Banden ble ledet av nevnte Roger Touhy, som dominerte stort inne i selve St. Paul på den tiden. Al Capone brukte altså kidnappingen til å ta Roger Touhy.

William Hamm

Rettssaken ble berammet til to uker, og startet 9. november. Vår Tollef Sundry ble oppnevnt til juryen, sågar som formann. En slik jury skal kun komme med en kjennelse: "skyldig" eller "ikke skyldig". Juryen har ikke noe med straffutmålingen å gjøre. Det ble, som i lignende saker mot mafiaen, ganske så hett inne i rettsalen, og saken trakk i langdrag. Men etter mye "action" trakk omsider juryen seg tilbake kl 1845 27. november. De benyttet tre timer den kvelden, og fire timer dagen derpå, til å komme frem til sin kjennelse. Kl 13:40 ble dommer Joyce informert, og kort tid etterpå overrakte Tollef Sundry, i egenskap av juryformann, kjennelsen til rettens sekretær, frk Mullane, som med klar stemme leste "ikke skyldig." Dette var et slag i ansiktet på Al Capone, som hadde fått en Alvin Karpis til å gjennomføre kidnappingen. Al Capone forsøkte altså å fjerne Roger Touhy og overta vedkommendes territorium, uten å lykkes. Men mafiabossen ga seg ikke.

Kort tid etter at Roger Touhy ble frikjent, ble han på nytt arrestert, denne gangen for kidnappingen av John Factor 15. januar 1934. John Factor var bror til den verdensberømte parfymegiganten Max Factor, og en kjent personlighet innen det suspekte miljøet rundt diverse kasinoer både i Europa og i Las Vegas. Mye tyder på at det var mafiaen i Chicago som trakk i trådene, og at Al Capone og John Factor stod bak arrestasjonen av Roger Touhy på nytt. John Factor arrangerte kidnappingen av seg selv for å unngå utlevering til England, hvor han var etterlyst. Roger Touhy ble dømt til 99 år i fengsel. Han ble både løslatt og rømte, samt den ene rettsaken avløste den andre, og flere prominente personer ble trukket inn i FBI's kamp mot organisert kriminalitet. Roger Touhy ble etter 25 år løslatt 24. november 1959. Noen dager senere, 16. desember, ble han skutt og drept på altanen til sin søster i Chicago. John Factor derimot slo seg virkelig opp igjen gjennom Stardust

Roger Touhy før løslatelsen i 1959

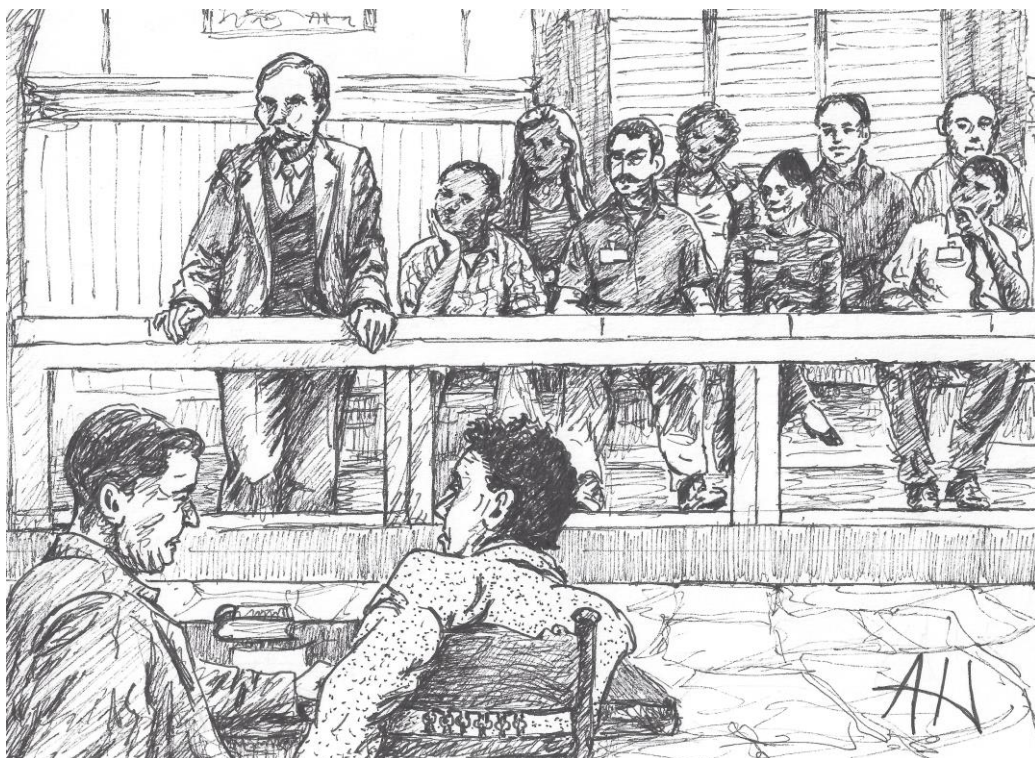
Straks etterpå ble han skutt og drept

Casino i Las Vegas. To år etter mordet på Roger Touhy ga Robert Kennedy ordre om å etterforske nevnte kasino og påla en utvisning av John Factor til England, med basis i saken som gikk tilbake helt til 1928. Men 48 timer før deporteringen kom det ”*Presidential pardon*” fra Det hvite hus. En skal her minne om at John Factor var president Kennedys største personlig økonomiske bidragsyter i valgkampen mot Nixon! Og hvordan gikk det så med John Factor? Han kom på kant med selveste Jimmy Hoffa, men ble plutselig omvendt, og sluttet livet med å gi millioner av dollar til kirker, gymsaler, parker og leilighetskomplekser for fattige i svarte ghettoer. Alle kvinner har hørt om Max Factor, og vi har alle et forhold til John F. Kennedy og hans skjebne, og midt opp i rulleteksten ser vi andre navn som Al Capone, Frank Sinatra, J. Edgar Hoover, Jimmy Hoffa + en rekke mer eller mindre kjente politikere. Veldig spennende, og stoff for mange konspirasjonsteorier.

Jimmy Hoffa forsvant og har aldri blitt funnet

Men vi må ikke glemme hovedpersonen i dette kapitlet sett med våre øyne, Tollef Ole Sundry, bestefar til Thomas Sundry (min kilde) og dermed med slekt og familieaner til mange i Ål og i Stjørdal. Tollef Sundry ble, i kraft av sin funksjon som juryformann, nemlig utsatt for enormt press fra selveste mafiaen og Al Capone i det som ble omtalt som The Hamm’s kidnapping. Tollefs liv var i fare. Vi kjenner til diverse trusler også innen vårt rettssystem her til lands, og at det for enkelte opp gjennom tidene har blitt en påkjenning å ha utsagn hengende over seg. Men i forhold til Chicago og mafiaen, er det en stor forskjell mellom Norge og Chicago. Mafiaen hadde en tendens til å effektivere sine trusler. Tollef Sundry mottok både brev og telefoner med usminket avsender og forståelse. Meldingen var klar: ”*not guilty means that you are dead*” (ikke skyldig er ensbetydende med din egen dødsdom).”

Tollef Sundry og juryen gikk imot Al Capone

Etter rettssaken kom det flere trusler. Flere brev var ikke til å ta feil av, f. eks: *"You'll be taken for a ride and you'll never come back"*. Sundry ga brevene til myndighetene, men nevnte setning lekket ut til Rochester Post-Bulletin 1. desember. Det gjorde det ikke lett for Sundry's familie. Hittil hadde han vel holdt det meste for seg selv. Det er selvsagt vanskelig å forestille seg å motta trusler i en tid hvor mafiaen dominerte langt inn i de mest

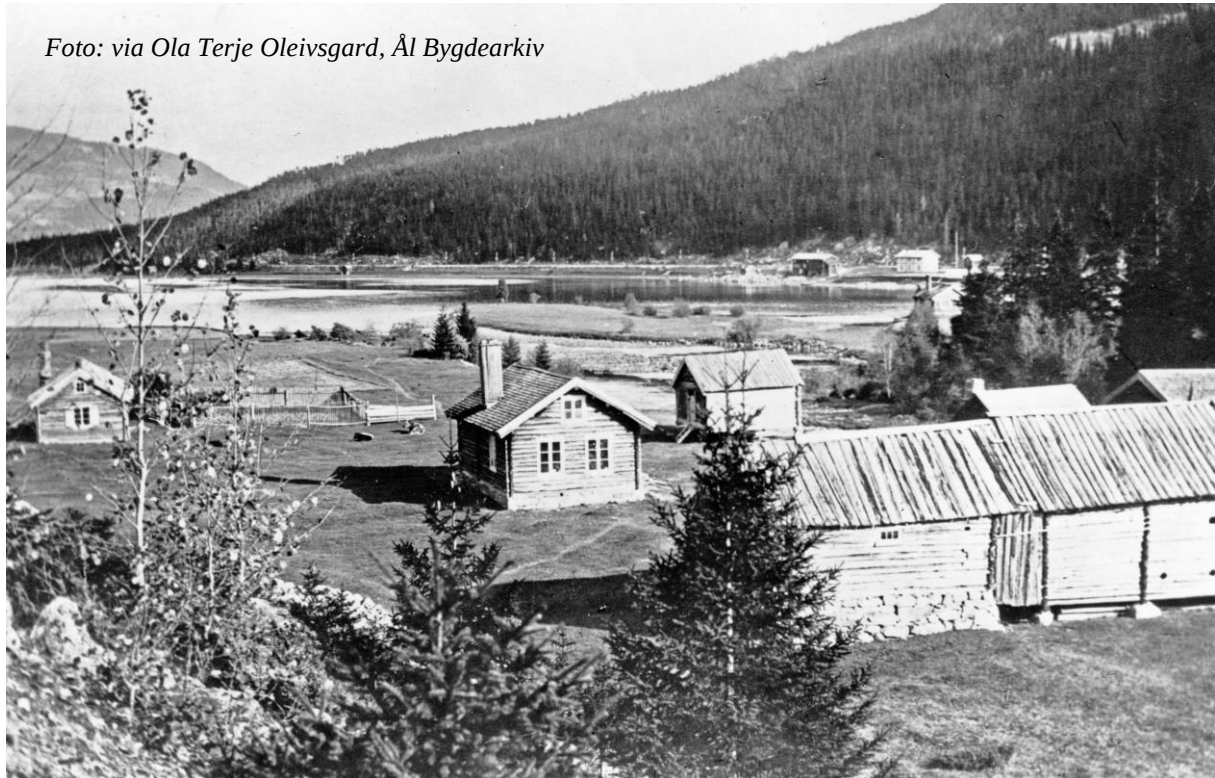
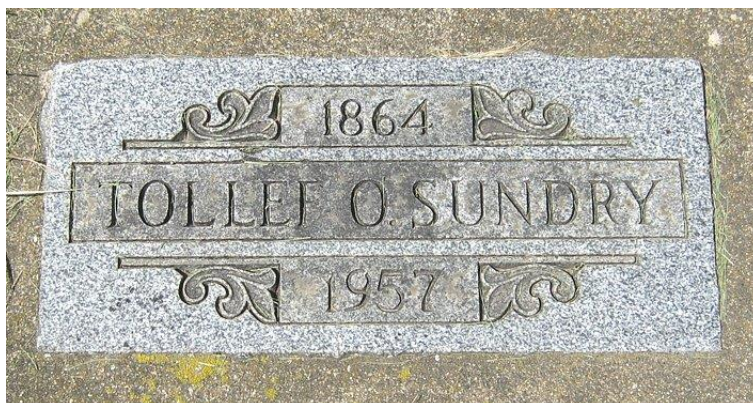

Foto: via Ola Terje Oleivsgard, Ål Bygdearkiv

Sundrebråten i Ål. Her var Tollef Sundry født og utvandret fra, og.....

betrodde funksjoner og stillinger i samfunnslivet, og hvor mord var dagligdags. Det som gjorde at det muligens roet seg ned overfor nevnte jury, var at FBI's kriminallaboratorium 6. september for første gang i historien tok i bruk en ny identifikasjonsmetode ved hjelp av sølvnitrat overfor fingertrykk. Det naglet Alvin Karpis og Charles Fitzgerald til saken. Før dette skjedde, må vi gå ut fra at Tollef Sundry opplevde en nervepirrende vinter. Juryen hadde flere såkalte "reunion" i årene som kom. Det styrket dem, og de uttrykte aldri tvil om kjennelsen. Tollef Sundry fortsatte å leve på farmen sør av Wanamingo frem til 1941. Da flyttet han inn til tettstedet. I 1946 dro han til Kansas og bodde hos sin datter frem til sin død i 1957, 93 år gammel. Ikke alle som hadde slik nærkontakt med Al Capone og mafiaen fikk et så langt liv.

.....nå hviler han her, på Stordahl kirkegård i Roscoe Center ved Zumbrota, MN